

**РОЛЬ ФЛОРИСТИЧНИХ КОНЦЕПТІВ МАК І ПОЛИН
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ**

У статті наводиться спроба концептуального аналізу флорем *мак* і *полін*, що виступають ключовими концептами української культури. З'ясовується їх роль і місце в українській мовній картині світу.

Ключові слова: флористичний концепт, мовна картина світу, сема.

The article is intended to present the conceptual analysis of the floremes *poppy* and *wormwood*, which are key concepts in Ukrainian culture. Their role and significance in Ukrainian linguo-poetical picture of the world is being traced.

Key words: floral concept, lingual picture of the world, seme.

У 70-і роки ХХ ст. відбулось становлення когнітивної лінгвістики як науки, що вивчає людську свідомість, процеси мислення, зв'язки мислення з мовою, мови з культурою. У свідомості людини містяться концепти, що виступають складовими частинами концептуальної картини світу (ККС) — системи інтуїтивних уявлень про реальність [9:175], знань, що є результатом мисленнєвого відбиття дійсності, а також чуттєвого пізнання, яке в знятому вигляді міститься в логічному відображенні [3:108]. ККС відбивається в мові, у результаті чого виникає мовна картина світу (МКС) [1:292] — “мозаїкоподібна польова система взаємопов'язаних мовних одиниць, що відбиває об'єктивний стан речей довкілля і внутрішнього світу людини” [5:53].

Кожній людині притаманна своя індивідуальна картина світу, що формується під впливом обставин особистого життя та психічного розвитку особистості, у практиці різноманітних контактів людини зі світом за участю всіх форм свідомості — дотеоретичної (повсякденної), теоретичної (наукової, філософської), позатеоретичної (релігійної, мистецької), зазнаючи могутнього впливу рідної мови [8:40; 10:51]. Інтегративну функцію виконує загальна картина світу, носієм якої виступає людське суспільство в цілому як колективний суб'єкт. У межах загальної картини світу можуть бути виділені універсальна (загальнолюдська) та ідіоетнічна (національна) картини світу, між ними та всередині них виокремлюються певні сфери, перехідні та сполучні шари. Універсальні концептуальні й чуттєві категорії наповнюються новим змістом у кожній цивілізації та соціальній системі.

Специфіка втілення основоположних ключових понять, у всьому розмаїтті їх смислових структур і багатстві реалізацій, і формує особливу, характерну для даної культури картину світу [10:61-62].

Важливе місце в картині світу українського народу посідають флористичні концепти. Це зумовлено тривалістю стикання народу з об'єктами, воно має вирішальне значення при утворенні звичних уявлень. Найбільш давні реалії стають інтенсивним джерелом уявлень, закріплених мовою. І чим звичнішим для народу є певний образ, тим ширший його асоціативний діапазон [12:81]. А українця з давніх-давен оточував степ з його унікально багатою і різноманітною флорою, де головними рослинами були трави, серед яких найчастіше зустрічались *мак* і *полин*. Ці концепти в українській МКС мають розгалужену структуру. Вивченням структури концептів, їх ролі в картині світу народу й людини займається такий розділ когнітивної лінгвістики, як семасіологія, предметом дослідження якої, за словами С. А. Жаботинської, є концептуальні структури значень, способи відбиття ментальних одиниць свідомості в семантиці одиниць мови й мовлення [4:6-7].

Наша стаття являє собою спробу концептуального аналізу флористичних концептів *мак* і *полин*. Тлумачний словник фіксує два ЛСВ лексеми *мак*: 1. Трав'яниста рослина з довгим стеблом і великими квітками (переважно червоного кольору), що дає кулястий плід, наповнений дрібним насінням; вирощується як лікарська та олійна культура, а також як декоративна рослина. // Квітка цієї рослини. 2. Насіння цієї рослини [6]. Оскільки і квітка, і насіння маку були актуальними в побуті українського народу, то вони утворили окремо один від одного широкі асоціативні групи, що призвело до виникнення багатоманітної системи образів і символів.

Квітка маку може слугувати для означення національної приналежності пейзажу, а також для ще більшої його локалізації: маки ростуть у природних умовах у зоні степу. “Акації. Бджолині дзвони. Пшениці пологливий лан. І *маків* полотно червоне, Рвучке і ніжне, мов туман” (Павличко); “Цвітуть волошки в золотому житі і над смарагдом луки сяє *мак*” (Стус); “*Маки* в житі ридали пелюстками зірваних сліз” (Гуцало). Мак іноді вирощують як декоративну рослину, тоді він з'являється в топосі городу: “Пшениця в полі, *маки* на городі” (Костенко), — виникає потреба його сіяти: “Одгородила доля шматочок поля та й каже: — Отут нам з тобою сіяти. Хочеш — жито, хочеш — пшеницю, *мак*, свиріпу, овес, щиріцю” (Костенко). Маки цвітуть улітку,

тож, іноді вони виступають позначенням цієї пори року, хоч і не символізують літо.” Де літо *маки* стеле килимами, дитя в городі ходить коло мами” (Костенко); “Цілувало літо до нестями, Загубився з ліку бій сердець. Назбирало *маків* між полями І пішло зі мною під вінець” (Стельмах). Зів’ялі квіти можуть вказувати на прихід осені: “Вечір сухий кумач зів’ялого *маку* з копиці підняв” (Гуцало). *Мак* сприймається свідомістю українця як типова українська “рідна” рослина: “Хоч би в тім раї було все, як у Раї, — так само... Щоб посиденьки, цигарка, щоб чорнобривці і *мак*” (Жиленко). Звичність вживання маку спричинила його входження до національного орнаменту вишивки, де він став одним з найулюбленіших символів [14:154]: “І ходила та Ївга в куряві поговору, в червоних і чорних *маках* вишиваних рукавів” (Костенко).

Хоч зараз вирощують декоративні маки білого, жовтого, рожевого та інших кольорів, все ж у свідомості стереотипним кольором виступає червоний, саме він належить до концептуального ядра. На основі кольору з’явилися порівняння з маком: “І щоки палахтять — ці відчайдушні *маки*” (Драч); “Твоя хустина ніби *мак*, але бліда щока. Ми зустрічалися не так, та пам’ять утіка” (Суховецький); “Замість знаків і рим — тільки *маки*, кумачу нерозвіяний дим” (Гуцало). Утворений від іменника *мак* прикметник *маковий* частіше вживається зі значенням “червоний” і рідко — “той, що належить маку, подібний до маку”, первісна семантика відійшла на периферію. “... пливе гречин у *маковій* сорочці” (Костенко); “і *маково* маяла піна стрічками на рогах волових” (Степаненко); “то виходить ми справді на дні? — в охопленій білістю купині одні під безкровним крилом *макоцвітно*-пухнастої птиці якої насправді нема — тільки сниться” (Степаненко).

Мак, як багато інших рослин з позитивною символікою в українській ментальності, може асоціюватись з чимось хорошим, приємним, але чітко не визначеним: “О дивен світе! Жить тобі, Бо в найпекучішій журбі, Як розум вже заляк, Як в заметілях голова, Все ж хтось од серця одрива Тобі червоний *мак*, Знічев’я, просто так...” (Драч); “Я б тобі схилилася на груди, Замість терну розсівала *мак*, Та мені зв’язали руки люди. “Хай страждає, — кажуть, — треба так” (Драч); “Тичуть пальцем в лице І показують звихнуті знаки. В них душа не пече, Не цвітуть і червонії *маки*” (Стельмах). Це значення може набувати додаткової семи ‘жура’ часто в контексті втрати: “Маковія задмухує *маки* і роздмухує в серці журу. “От коли ти розучишся плакати...” Знаю, *маче*. Тоді помру” (Жиленко); “Все пройшло: і роки, і стежки,

і ріка понесла води бистра, Залишилось одне — поле в *маках*, як кров і пісні” (Стельмах); “червоні *маки* болючий спомин тихе ридання” (Калинець). Мак, що виступає символом тихих, спокійних спогадів, не уособлює біль і ридання. В останньому прикладі відбулось нашарування: мак — українська рослина, не бачити маків означає не жити в Україні, тоді спогади про маки як символ втраченої Вітчизни будуть болючими. Хоча в структурі концепту *мак* немає символічного значення “біль, туга”.

Одним з найбільш уживаних символічних значень концепту *мак* виступає “сон, спокій, забуття”. Це значення превалювало в грецькій та римській міфологіях [14:154; 11:138]. В Україні відвар з макових голівок використовували як снодійний, заспокійливий засіб. Марко Вовчок в оповіданні “Горпина” змальовує ситуацію отруєння жінкою своєї маленької дитини маковим відваром, що виявився дуже міцним для немовляти. У сучасному поетичному дискурсі доволі рідко зустрічається це символічне значення, що пов’язано, можливо, з появою інших методів лікування й забуванням народом давніх традицій. “ходив Бог по горі сів *маки* у дворі Божа Мати *маки* жала... хай би рожденна моленна раба Божа Тетяна забула все що кохала” (Степаненко), — тут *мак* виступає символом забуття, спокою. “Поробили, що сам я не свй, Не тримають високі пороги. Зверху *маком* хоч тім’я посій, Не стоїться, бо бігають ноги” (Стельмах), — у цьому прикладі *мак* теж уособлює спокій.

Ще одним поширеним символічним значенням концепту *мак* вважається “зоря”, “безмежність зоряного світу” [2:39]. Символічне перенесення відбулось на основі численності макових зернят, що нагадувало численність зірок. Але в сучасних поетичних творах символічне значення “зоря” перенесене й на макову квітку, можливо, за іншими ознаками подібності: “Отут, де межа між тобою і мною, де згасне кульбаба й засвітиться *мак*, — присядьмо з тобою, як літо з весною. І зиму полаєм. Не злісно, а так...” (Жиленко), — тут *кульбаба* уособлює сонце, а *мак* — зорі. “Під вікном твоїм я відкрив кулак, Показав зорю, мов червоний *мак*” (Павличко); “На зорях Настояні *маки* Кивають голівками: Не підходь” (Поліщук); “Напевне, так і треба — судилося бо так: упали зорі з неба і надломили *мак*” (Стус).

До семантичного ядра концепту *мак* належить і символічне значення “безневинно пролита кров, кров загиблих воїнів, козаків” [14:154; 11:138-139], оскільки вважалось, що на тому місці, де пролилась кров, виростають червоні маки. “Ординці воїна скришили, На землю впа-

ло тіло біле І, наче зерно, проросло, А влітку *маком* зацвіло...” (Стельмах); “Гей, підземні мої журавлі, полягли ви в боях — *маки* ваших сердець розцвіли на воєнних полях” (Гуцало); “Будьонівців стрімкі алюри — Так *маком* б’є червоний слід!” (Драч); “Не спродалася квіткарка в місті — якраз на майдані Козака привели на страту. Коли кат замахнувся мечем, кинула вона до плахи усі квіти — і побрела в сльозах додому... Вельми здивувалася квіткарка, коли серед квітів раптом запалав *Мак*. “Ніби й не сіяла” — і вже до нього руку з ножем, коли *Мак* озивається: — Не ріж мене, дівчино, почекай третьої ночі.... Двері відчиня молодий Козак.... — Добрий вечір, дівчино, я з городу *мак*” (Калинець); “Залишилось одне — поле в *маках*, як кров і пісні” (Стельмах). Макова квітка може вказувати й на кров живої людини, а не тільки загиблого воїна, відбувається розширення семантики: “Та й натяг Устим на плечі посічені Тюремну сорочку, в діжі намоклу, І величенна *макова квітка* кривава Зайнялась на плечах, гей, спалахнула” (Драч).

Традиційною складовою концепту *мак* є порівняння з ним гарної дівчини, у фольклорі *мак* був символом красивої дівчини, а з *маківкою* могли порівнювати матір [11:138-139]. “А в бідної дівчиноньки намиста немає, Попід гору несе воду — як *мак* процвітає” (Нар. тв.); “Нехай моя краса з дівочками гуляє; З дівками гуляє, як *мак* процвітає, собі пару має” (Нар. тв.). У свідомості сучасних українців це символічне значення відходить на периферію, зустрічається рідко: “хто ти після того лайдаку козак три дівки три любки і кожна як *мак*” (Малко); “На прапорах цвітуть зелені *маківки*, У чергах матері покірно долі ждуть...” (Стельмах).

У сучасному поетичному дискурсі *мак* може використовуватись для зображення аномалій життя, для підкреслення контрасту між нормою, традицією й відхиленням. “сарана чаду несеться з маньчжурських степів... я перестав дивуватися задовго до того як побачив що *маки* кров землі жовті у спустошеному ґрунті” (Калинець), — на чужині й маки не такі, як на Батьківщині. “зібрано з клумби... дрібні *маківки*” (Калинець), — мак може вирости великий тільки на волі, а в місті, на клумбі, в штучних умовах маківки ростуть дрібні. “Спалені танки й гармати стримлять в бур’янах по узбіччях, Чорними *маками* вирви в полях — скільки чорних квіток!..” (Гуцало), — чорні *маки* — знак війни.

Нещодавно у структурі концепту *мак* з’явилося ще одне значення “наркотична речовина”, воно увійшло вже в побутову картину світу

(в науковій — медичній, ботанічній — було й раніше), але в поетичному дискурсі, в художній картині світу поки зустрічається рідко, лише в гумористичних творах: “Стрів наркоманів дід Лаврін: — Хотіли маку? Ось вам хрін!” (Скомаровський); “Крадькома насіяв маку — і тремтить від переляку” (Скомаровський).

Як зазначалось вище, макове насіння, що теж називають маком, утворило свою групу асоціацій. Оскільки його часто використовували для приготування страв, то це й стало основним значенням. “Вони без маку не спечуть коржа” (Костенко); “У нас печуть з квасолею і маком. І креплики з капустою. Й коржі.” (Костенко); “Ходи хутчіше де ти є я знову вкрав із маком булку” (Малко); “по вчорашній коляді рум’яні лиця калачів бісер маку розсипаний для горобців” (Калинець); “Звисають з тебе булави маку і срібний часник — проминулого літа скупі оздоби й радощі” (Калинець). Макове насіння виступає символом великої кількості, оскільки в маківці безліч зернят. А одна зернина символізує щось дуже мале, перенос відбувся на основі зовнішньої подібності. “і дякуєм Тобі, що нас удвох залишив на день, на ніч, на хліб, на сіль, на мить, як мак, як вік сніжини, що атакує огнище поганське” (Кашка); “зараз уже не зможу викинутись вночі з літака і лежачи горізнач на пружкому матраці повітря вибрати з-поза шкла гермошолома маково малосвітну зірку” (Нечерда). Індивідуальним буде порівняння маку з порохом на основі схожості кольору: “Мак із маківки — порох бездимний тихо ллється на грядку, як дим” (Гуцало). Маківка теж може символізувати щось мале: “Та маленьке дитя, найменше, як маківка, “Мамо, я хочу такої льолі”, — сказало” (Драч).

Макова пелюстка теж на основі зовнішньої подібності стала символом легкості, ніжності: “Куди його, як макову пелюстку, тисячолітнім вітром занесло?” (Костенко); “долоня пелюстка маку у потиску” (Калинець).

Отже, структура концепту *мак* досить складна, вона налічує кілька семантичних центрів: рослина, квітка, насіння, плід (коробочка) — кожен з них утворює свій асоціативний діапазон, має лексичне, кілька символічних та образних значень, які на периферії перетинаються й взаємно доповнюються, а це призводить до появи складних полісемантичних символів.

Великого поширення на всій території українських степів набув *полін*: “Трав’яниста або напівкущова рослина родини складноцвітих з міцним запахом і гірка на смак” [6]. Цей концепт, що займає одне

з основних місць в українській МКС, має оригінальну структуру: в усіх значеннях — прямому, переносних, символічних, образних — є сема ‘гіркий’, стабільність наявності якої пов’язана з вмістом гірких ефірних олій у всіх частинах рослини. Для *полину* в прямому значенні *гіркий* виступає сталим епітетом: “Лучче мені, моя мати, гіркий *полин* їсти, Як з нелюбим, препоганим на посаді сісти” (Нар. тв.); “Німо пливе і міниться білий пісок при місяці. Уліво — човни водою, управо — *полин* гіркий” (Суховецький); “І з-за *полинних* гіркнучих снопів Лоша він кликав — принца ніжногубого” (Драч).

Сема ‘гіркий’ може бути експліцитно наявною і при вживанні концепту *полин* в переносному значенні: “Гірка моя, мати, доля, Гірша від *полину*. Зсушив, зв’ялив козак дівку, Як вітер билину” (Нар. тв.); “У слові сонце і *полин* гіркий” (Палієнко); “й гірке, немов *полин*, безсмертя наше смертне — як висохла ріка на білих рушниках” (Гуцало); “Ніч повільно плуганиться, наче гарба із волами. На гарбі — сіно хмар, що зів’ялим гірчать *полином*” (Гуцало); “спокутує не знати за віщо приносить спасення не знати від чого тому дихає на світ *полин* новою гіркотою” (Калинець); “Ми *полин* не забудем, *полин* не огудим, нас *полин* прихистив під зеленим крилом — хай гірчать *полином* наші руки і губи так, як погляди наші гірчать *полином*” (Гуцало). В українській МКС переносне значення витворилось на основі схожості неприємного, гіркового смаку рослини та неприємних, гірких почуттів людей, причина яких може не вказуватись, її не потрібно знати, головне — наслідок, страждання. На відміну від такого сприйняття в українській МКС, у Біблії гіркими, як *полин*, були наслідки людських пороків, гріхів, нечесності [11:31], тобто аналогічне перенесення проходило на іншій основі, *полин* уособлював гріх, а в українській МКС він виступає символом страждання, важкого життя.

Полин може символізувати гіркоту, тоді означення “гіркий” буде відсутнім у поетичному дискурсі: “Це, може, правда, може, півлегенди, що має присмак крові й *полину*” (Костенко); І ніч, як ніч. Чому *полин* не тільки в серці. Але й в роті?” (Калинець); “Ще того віку вистачить. Ще того життя *полинного*, щоб вік перебрести, лишивши цю пустулю, як хрести лишають на могилах...” (Ірина Калинець); “Ідїть додому, на Вкраїну: Де зорі рідні і дощі. Хоч з *полином* наполовину, Та цільно стане на душі” (Стельмах); “Півсотні літ валяємось ми в дебрях, Де за Вітчизну віддали життя. Давно *полин* зневаги й забуття Проріс крізь наші побілілі ребра” (Паламарчук); “Моя любов! Прекрасна Дульцінея! *Полин* і мед...” (Красівський); “стоять напоготові

пирій барвінкович будяк... пилипівка (чи пак *полинівка*)” (Нечерда); “і губи що сняться щоночі вологі від сліз чи від снігу солодкі печуть *полинами*” (Малко). Символічне значення “гіркота” стало для концепту *полин* найпоширенішим, прикметник *полинний* означає “гіркий”. Інших символічних значень у чистому вигляді концепт *полин* майже не має, це ядерне значення присутнє завжди, але воно може бути єдиним, як у вищенаведених прикладах, а може доповнюватись іншими.

Символ “гіркота” в структурі концепту *полин* може доповнюватись синонімічною семою ‘терпкість’: “А де Україна? Все далі, все далі, все далі... Шляхи проростають дрімучим терпким *полином*” (Стус); “хмільна й терпка, немов *полин*, жага” (Гуцало). Може відбуватись доповнення семою ‘туга’, яка зустрічається тільки при переносному значенні: “А кінь його — у яблуках туманів, а кінь — це сиза туга *полинів*” (Гуцало); “Яка ж у нім прегіркава, яка ж *полинова* сила Була в тім трунку воєнним, яка туга — туга й німа!” (Драч). Теж тільки при переносному значенні зустрічається додаткова сема ‘смуток’: “*Полинні* смутки літніх вечорів, коли життя — немов *полинний* смуток, коли отрута срібної зорі стоїть у горлі, що не проковтнути...” (Гуцало).

Структурною складовою концепту *полин* виступає його можливість вказувати на топос України: “Там ліс так гостро лиється з гори, там носять мурахи достиглі зела. Цвіте *полин*. Царівна невесела. А зорі — доторкнися і бери” (Корж); “Ти, скіфська баба, кам’яна незграба... Чого смієшся? Космос нежонатий, а ти одна стоїш у *полинах*” (Костенко). Це значення теж містить сему ‘гіркота’: “Шоломи вечорів у *полинах* Вкраїни, ясні кольчуги днів, розвіяні у прах!..” (Гуцало); “Блакитних *полинів* суха блакитна втома. Подільський край. Моя подільська сторона” (Гуцало); “Пустіть мене до мене. Поможіть ввібрать в голодні очі край *полинний* і заховать на смерть” (Стус); “А там — з розсміяних долин цвіт яблунь. Пісня. Просто голос. І Україна — мій *полин*” (Ірина Калинець). Для поетів-в’язнів Україна була не приємною згадкою, а болісною, важкою, гіркою, тому й з’явився в їх віршах образ *полинного* краю, тобто краю, де не просто росте полин, а втраченої Батьківщини, про яку боляче, гірко згадувати.

У картині світу українського народу існує уявлення, що життя рослин значно триваліше, ніж людське, тому рослини можуть бути свідками давніх подій, розповідати про них. Це стосується й полину. Та будь-які спогади містять часточку суму за минулим, а полин взагалі нагадує про гірке. Такий образ полину-гірких спогадів наявний у су-

часному поетичному дискурсі. “Я вже не тут. А ти ще при мені. Ми вже не тут. Напоєні вітрами. І сивіють у сизім *полині* старі як світ слова старої драми” (Драч); “Похмілля віків настоєм *полинним* Лікує всілякі космічні тортури... Це ж Боянові метастази — Вибухають під серцем загуслі Староруські *полинні* екстази...” (Драч); “Станем казками, що розповідатиме рута, золототисячник і при дорозі *полин*” (Гуцало); “З імлавої імлі, з-поміж багать осінніх, з блакитних *полинів*, опалих із небес, з дитинства ми ішли, скрадалися, як тіні, ждучи на чудеса — і боячись чудес...” (Гуцало); “Ну а я, хто ловив химери, пам’ятає твій Чорний шлях, з *полинів* до нової ери озовусь в твоїх світлих снах” (Базилевський).

Кольорова гама полину теж досить сумна: сірий, сивий, сизий, блакитний, колір мли. Існує думка, що саме колір і став провідним критерієм номінації рослини, її назва походить від псл. *rolvъ- половий, цей колір у східнослов’янських мовах позначає світло-жовтий, блідий, але у південнослов’янських мовах — блакитний; простежується також спорідненість з грецьким словом, що має значення “сірий, блідий, блакитний”. Хоча деякі дослідники пов’язують походження назви *полин* з псл. *roleti “горіти, палати” чи з *половел* [13]. Кольорове означення навіть при прямому значенні привносить елемент печалі, вказує на наявність постійної семи ‘сум, гіркота’. “А кінь його — у яблуках туманів, а кінь — це сиза туга *полинів*” (Гуцало); “І сивіють у сизім *полині* Старі як світ слова старої драми” (Драч); “І шелестіли зів’ялі слова *полинові* — сірі й погаслі, неначе *полин*, солов’ї” (Гуцало); “За одним із них зосібна варить щось на Іскрі Божій сива пані, пані срібна, як *полин*. Або й срібніш” (Жиленко); “Неначе купальська папороть — вовчі цвітуть зіниці, вовчі зіниці припишкльої *полинової* мли” (Гуцало); “Вечірнє небо — наче *полини*. У *полинах* цвіте блакитна тиша” (Гуцало); “Блакитних *полинів* суха блакитна тиша” (Гуцало).

Заслуговує на увагу створений поетом В. Боровим образ *полину*, що містить одночасно всі вищеперераховані компоненти значень концепту. Тут і “гіркота”, і “давнина”, і семи ‘терпкість’, ‘сум’, ‘тривога’, і кольорове позначення “сивий”, — а разом це історія українського народу. “А під дощем — як терпко й гірко віє На всіх вітрах настояний *полин*... Шепоче щось — і висловить не сміє, Немов *полин* на цілий світ один! Хрещатий, сивий — без окрас і зваби, Печерних предків диким посланцем Він задивлявся в камінні очі баби Із скіфських літ — і наливавсь свинцем. Ординців свист — і горя крик за ними, І скрип мажар — чумацьких, степових... Од них пойнявся думами те-

рпкими, І шум тривожний взяв *полин* від них.... І ліг, як хмара, сумом по долині — Легкий як легіт і цупкий як дріт” (Боровий).

Хоч *полин* і є бур’яном, у такому значенні він використовується рідко, можливо, через віддалення сучасних носіїв МКС від роботи в полі, від життя серед живої природи. Це значення перебуває на периферії у структурі концепту. “То переховували мене поляки — пан Станіслав і пані Марія, То *полини* на цвинтарі” (Драч).

Ліна Костенко у своїх віршах використовує складний символічний образ з Апокаліпсису *зоря Полин*: “Розбився корабель. Горять Галапагоси. І сходить над Дніпром гірка *зоря-полин*”, “Чому *Звізда-Полин* упала в наші ріки?!” (Костенко). В Апокаліпсисі значиться: “і впала з неба велика зірка, що горить подібно до світильника, і впала на третю частину річок і на джерела вод. Ім’я цієї зірки “*полин*”; і третя частина вод зробилася полином, і багато людей померло від вод, тому що вони стали гіркі” (Апокаліпсис 8:10-11). Тлумачі Апокаліпсису зазначають, що в назві зірки передвказуються наслідки її падіння. Ім’я зірки — *Полин*. Це не персоніфікація, а вказівка на справжню властивість її природи. А властивість її природи така ж, як і властивість трави, що називається полином, — створювати смакове відчуття гіркоти [7:184]. Після падіння зірки в річки вода стала отруєною, гіркою, і багато людей померло. В Україні 29 квітня 1986 року сталась аварія на Чорнобильській АЕС, внаслідок чого була опромінена вода та все інше, багато людей загинуло. Отже, в картині світу українського народу катастрофа на Чорнобильській АЕС сприйнялася як падіння зірки *Полин*. Апокаліптичний образ було злокалізовано на Україні, таке перенесення, мабуть, не має підстав, оскільки в Біблії йдеться про третину річок усєї планети, а не про одну річку, і до падіння зірки *Полин* повинні спочатку збутися попередні пророцтва Апокаліпсису. Але в картині світу українського народу все закріпилося саме так, і в художніх творах продовжує використовуватись образ *зірки Полин* як вказівки на аварію в Чорнобилі.

Таким чином, структурним центром концепту *полин* є семантичне ядро зі значенням “гіркий”, майже всі інші значення містять у собі сему ‘гіркий’, що наявна і в тузі за минулим, і в думках про Батьківщину, і в кольорових позначеннях. Периферійних значень без семи ‘гіркий’ дуже мало. І хоч номінація відбулась на основі кольору рослини, в картині світу на перше й основне місце виступила смакова особливість, на її основі й утворився асоціативний діапазон концепту.

У картині світу будь-якого народу природа, що оточує людей, посідає одне з основних місць, впливає на формування свідомості. Тож, дослідження флористичних концептів може допомогти при вивченні особливостей свідомості, світосприйняття українського народу, при моделюванні цілісної картини світу українців. Сучасну МКС варто досліджувати, залучаючи матеріали сучасного мовленнєвого дискурсу, оскільки протягом різних епох МКС зазнавала деяких змін, наприклад, роль флористичних концептів у кінці ХХ ст. зменшилась через зростання урбанізаційних процесів.

1. *Богдан С.* Епістолярні звертання як вияв індивідуальної мовної картини світу // Актуальні проблеми менталінгвістики: Наук. зб. — К. — Черкаси, 1999.
2. *Братко-Кутинський О.* Символіка світобудови // Людина і світ. — 1991. — №11.
3. *Брутян Г. А.* Язык и картина мира // Философские науки. — 1973. — №1.
4. *Жаботинская С. А.* Когнитивная лингвистика: ракурсы анализа языковой картины мира // Актуальні проблеми менталінгвістики: Наук. зб. — К. — Черкаси, 1999.
5. *Жайворонок В. В.* Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення // Культура народів Причорномор'я. — Симферополь. — 2002. — №32.
6. *Новий* тлумачний словник української мови в 4 т. — К., 1999.
7. *Орлов Н.* Апокалипсис Святого Иоанна Богослова: Опыт православного толкования. — Краматорск, 2002.
8. *Постовалова В. И.* Картина мира в жизнедеятельности человека // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / Под ред. Б. А. Серебренникова. — М., 1988.
9. *Руднев В. П.* Энциклопедический словарь культуры XX века: Ключевые понятия и тексты. — М., 2001.
10. *Семенець О. О.* Синергетика поетичного слова. — Кіровоград, 2004.
11. *Словник символів культури України /* За ред. В. П. Кочура та ін. — К., 2002.
12. *Сукаленко Н. И.* Отражение обыденного сознания в образной языковой картине мира. — К., 1992.
13. *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка: В 4 т. — М., 1987.
14. *Шейнина Е. Я.* Энциклопедия символов. — М., Харьков, 2002.